

EMERYTURY I RENTY Z FUS EMERYTURY POMOSTOWE OKRESOWE EMERYTURY KAPITAŁOWE

KOMENTARZ

redakcja naukowa
Kamil Antonów

Kamil Antonów
Marcin Bartnicki
Bartosz Suchacki
Marcin Zieleniecki

PRAKTYCZNE KOMENTARZE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

EMERYTURY I RENTY Z FUS EMERYTURY POMOSTOWE OKRESOWE EMERYTURY KAPITAŁOWE

KOMENTARZ

redakcja naukowa
Kamil Antonów

Kamil Antonów
Marcin Bartnicki
Bartosz Suchacki
Marcin Zieleniecki

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2014

Stan prawny na 15 kwietnia 2014 r.

Uwzględnia zmiany wprowadzone ustawą z dnia 14 marca 2014 r. o zmianie ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 496) oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 maja 2014 r., K 43/12, w sprawie podwyższenia wieku emerytalnego

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Rybczyńska

Łamanie

Andrzej Gudowski

Komentarze do poszczególnych części napisali:

1) ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych:

Kamil Antonów – art. 1–7, 21, 24–55, 85–87, 100–101a, 103–103a, 105–106, 108–111, 114, 129, 135, 137, 152, 159–160, 176–180, 182–194h

Marcin Bartnicki – art. 11, 15–20, 22–23, 62–84, 88–99, 119–123, 125–128a, 138–144, 181, 195–196

Bartosz Suchacki – art. 9, 10a, 59, 61, 102, 112–113, 130–132, 136a–136b, 173–175

Kamil Antonów, Bartosz Suchacki – art. 8, 10, 56, 104, 107–107a, 133–134, 136

Marcin Bartnicki, Bartosz Suchacki – art. 12–14, 57–58, 60, 115–118, 124

2) ustawa o emeryturach pomostowych – Marcin Zieleniecki

3) ustawa o emeryturach kapitałowych – Kamil Antonów

© Copyright by Wolters Kluwer SA, 2014

ISBN: 978-83-264-3205-7

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Przedmowa	21
Podstawowa literatura z zakresu prawa ubezpieczeń społecznych	23
Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	31
DZIAŁ I. PRZEPISY OGÓLNE	33
Rozdział 1. Zakres podmiotowy i przedmiotowy ustawy.....	33
Rozdział 2. Okresy uwzględniane przy ustalaniu prawa do świadczeń i ich wysokości	57
Rozdział 3. Niezdolność do pracy	126
Rozdział 4. Podstawa wymiaru emerytur i rent.....	157
DZIAŁ II. EMERYTURY	189
Rozdział 1. Emerytura dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r.	189
Rozdział 2. Emerytura dla ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r.	228
Rozdział 3. Przepisy szczególne dotyczące emerytury dla niektórych ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r.	310

Rozdział 3a. Emerytury górnicze	321
Rozdział 4. Ustalanie wysokości emerytur, o których mowa w art. 27–50e	337
DZIAŁ III. RENTY Z TYTUŁU NIEZDOLNOŚCI DO PRACY I RENTA RODZINNA.....	358
Rozdział 1. Renta z tytułu niezdolności do pracy.....	358
Rozdział 2. Renta rodzinna.....	400
DZIAŁ IV. DODATKI DO EMERYTUR I RENT.....	445
DZIAŁ V. ZASIŁEK POGRZEBOWY.....	453
DZIAŁ VI. ŚWIADCZENIA PRYZNAWANE W SZCZEGÓLNYM TRYBIE	466
DZIAŁ VII. PRZEPISY WSPÓLNE DOTYCZĄCE WYSOKOŚCI ŚWIADCZEŃ.....	483
Rozdział 1. Dolna i górna granica wysokości świadczeń.....	483
Rozdział 2. Waloryzacja świadczeń.....	490
Rozdział 3. Zbieg prawa do świadczeń.....	498
DZIAŁ VIII. ZASADY USTALANIA ŚWIADCZEŃ	512
Rozdział 1. Powstanie i ustanie prawa do świadczeń.....	512
Rozdział 2. Zawieszanie lub zmniejszanie świadczeń.....	521
Rozdział 3. Zmiany w prawie do świadczeń i ich wysokości.....	541
DZIAŁ IX. POSTĘPOWANIE W SPRAWACH ŚWIADCZEŃ I WYPŁATA ŚWIADCZEŃ.....	574
Rozdział 1. Ogólne zasady postępowania.....	574
Rozdział 2. Obowiązki płatników składek, świadczeniobiorców oraz innych podmiotów	622
Rozdział 3. Ogólne zasady wypłaty świadczeń.....	636
Rozdział 4. Zwrot nienależnie pobranych świadczeń, egzekucja i potrącenia ze świadczeń	665

DZIAŁ X. PRZEPISY ZMIENIAJĄCE, PRZEJŚCIOWE I KOŃCOWE.....	701
Rozdział 1. Zmiany w przepisach obowiązujących.....	701
Rozdział 2. Przepisy przejściowe	706
Rozdział 3. Przepisy końcowe i uchylające.....	744
Załącznik.....	747
Ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych	759
Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	761
Rozdział 2. Warunki nabywania i utraty prawa do emerytury pomostowej i rekompensaty.....	776
Rozdział 3. Rekompensaty	815
Rozdział 4. Zasady postępowania w sprawach emerytur pomostowych.....	818
Rozdział 5. Organizacja i zasady działania Funduszu Emerytur Pomostowych.....	822
Rozdział 6. Zasady i tryb opłacania składek na Fundusz Emerytur Pomostowych oraz zasady finansowania emerytur pomostowych	829
Rozdział 7. Obowiązki Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz płatników składek w zakresie tworzenia i prowadzenia centralnego rejestru i wykazu stanowisk pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze oraz centralnego rejestru i ewidencji pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze.....	842
Rozdział 8. Zmiany w przepisach obowiązujących.....	848
Rozdział 9. Przepisy przejściowe, dostosowawcze i końcowe.....	848
Załącznik Nr 1.....	852
Załącznik Nr 2.....	854
Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych.....	857
Rozdział 1. Przepisy ogólne.....	859
Rozdział 2. Rodzaje emerytur kapitałowych i zasady nabywania prawa do tych emerytur	868
Rozdział 3. Zasady i tryb przyznawania emerytur kapitałowych.....	873

Rozdział 4. Zasady ustalania wysokości emerytur kapitałowych oraz ich wypłaty.....	878
Rozdział 5. Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i przepis końcowy.....	886
Skorowidz rzeczowy.....	889

WYKAZ SKRÓTÓW

Źródła prawa

- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121)
- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- k.p. – ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)
- k.p.a. – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.)
- k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- k.r.o. – ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 788 z późn. zm.)
- Karta Nauczyciela – ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 191)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- pr. bank. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1376 z późn. zm.)

- pr. o notariacie – ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 164 z późn. zm.)
- pr. o szk. wyż. z 2005 r. – ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 572 z późn. zm.)
- pr. o u.s.p. – ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 427 z późn. zm.)
- rozp. PE i Rady (WE) nr 883/2004 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (tekst mający znaczenie dla EOG i dla Szwajcarii) (Dz. Urz. UE L 166 z 30.04.2004, s. 1, z późn. zm.)
- rozp. PE i Rady (WE) nr 987/2009 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (tekst mający znaczenie dla EOG i dla Szwajcarii) (Dz. Urz. UE L 284 z 30.10.2009, s. 1, z późn. zm.).
- rozp. Rady (EWG) nr 1408/71 – rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (tekst skonsolidowany: Dz. Urz. WE L 28 z 30.01.1997, s. 1)
- rozp. w sprawie odsetek – rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 1 lutego 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad wypłacania odsetek za opóźnienie w ustaleniu lub wypłacie świadczeń z ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 12, poz. 104)
- rozp. w sprawie orzekania – rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy (Dz. U. Nr 273, poz. 2711 z późn. zm.)

- rozp. w sprawie podstawy wymiaru – rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz. U. Nr 161, poz. 1106 z późn. zm.)
- rozp. w sprawie postępowania z 1983 r. – rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz. U. Nr 10, poz. 49 z późn. zm.)
- rozp. w sprawie postępowania z 2011 r. – rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz. U. Nr 237, poz. 1412)
- rozp. w sprawie pracy górniczej – rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 23 grudnia 1994 r. w sprawie określenia niektórych stanowisk pracy górniczej oraz stanowisk pracy zaliczanej w wymiarze półtorakrotnym przy ustalaniu prawa do górniczej emerytury lub renty (Dz. U. z 1995 r. Nr 2, poz. 8)
- rozp. w sprawie wcześniejszej emerytury – rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz. U. Nr 28, poz. 149 z późn. zm.)
- rozp. w sprawie wieku emerytalnego – rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 z późn. zm.)
- rozp. w sprawie zawieszania – rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 22 lipca 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad zawieszania lub zmniejszania emerytury i renty (Dz. U. Nr 58, poz. 290 z późn. zm.)

- rozp. wypadkowe – rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 24 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad oraz trybu uznawania zdarzenia za wypadek w drodze do pracy lub z pracy, sposobu jego dokumentowania, wzoru karty wypadku w drodze do pracy lub z pracy oraz terminu jej sporządzania (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 924)
- stara ustawa wypadkowa – ustawa z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (tekst jedn.: Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 z późn. zm.)
- stara ustawa zasiłkowa – ustawa z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn.: Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 z późn. zm.)
- stare rozp. wypadkowe – rozporządzenie Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych oraz Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 17 października 1975 r. w sprawie zasad i trybu orzekania o uszczerbku na zdrowiu oraz wypłacania świadczeń z tytułu wypadku przy pracy, w drodze do pracy i z pracy oraz z tytułu chorób zawodowych (Dz. U. Nr 36, poz. 199)
- TfUE – traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 z późn. zm.) (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 47)
- ustawa/ustawa o e.r. FUS – ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1440 z późn. zm.)
- ustawa o bezrobociu z 1991 r. – ustawa z dnia 16 października 1991 r. o zatrudnieniu i bezrobociu (Dz. U. Nr 106, poz. 457 z późn. zm.)
- ustawa o bezrobociu z 1994 r. – ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 58, poz. 514 z późn. zm.)

-
- ustawa o e.k. – ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych (Dz. U. Nr 228, poz. 1507 z późn. zm.)
- ustawa o e.p. – ustawa z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. Nr 237, poz. 1656 z późn. zm.)
- ustawa o f.a. – ustawa z dnia 18 lipca 1974 r. o funduszu alimentacyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 1991 r. Nr 45, poz. 200 z późn. zm.)
- ustawa o kombatantach – ustawa z dnia 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 400)
- ustawa o n.ś.k. – ustawa z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz. U. Nr 97, poz. 800 z późn. zm.)
- ustawa o niepełnosprawnych – ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.)
- ustawa o o.f.f.e. – ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 989 z późn. zm.)
- ustawa o o.f.u.s. – ustawa z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 z późn. zm.)
- ustawa o p.d.o.f. – ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 361 z późn. zm.)
- ustawa o p.e.a. – ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 1015 z późn. zm.)
- ustawa o p.o.o. – ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 461 z późn. zm.)

- ustawa o p.s.
z 1990 r. – ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o pracownikach samorządowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1593 z późn. zm.)
- ustawa o p.s.
z 2008 r. – ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz. U. Nr 223, poz. 1458 z późn. zm.)
- ustawa o p.u.p. – ustawa z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 269)
- ustawa o pom.
społ. z 1990 r. – ustawa z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (tekst jedn.: Dz. U. z 1998 r. Nr 64, poz. 414 z późn. zm.)
- ustawa o pom.
społ. z 2004 r. – ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 182 z późn. zm.)
- ustawa o prok. – ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 270, poz. 1599 z późn. zm.)
- ustawa
o prom. zatrud. – ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 674 z późn. zm.)
- ustawa o s.c.
z 1998 r. – ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (Dz. U. z 1999 r. Nr 49, poz. 483 z późn. zm.)
- ustawa o s.c.
z 2006 r. – ustawa z dnia 24 sierpnia 2006 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 170, poz. 1218 z późn. zm.)
- ustawa o s.c.
z 2008 r. – ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. Nr 227, poz. 1505 z późn. zm.)
- ustawa o s.d.g. – ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 672 z późn. zm.)
- ustawa o s.u.s. – ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1442 z późn. zm.)
- ustawa o szk.
wyż. z 1990 r. – ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 65, poz. 385 z późn. zm.)

-
- ustawa o ś.p. – ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 170)
- ustawa o ś.r. – ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1456 z późn. zm.)
- ustawa o u.s.d.g. – ustawa z dnia 18 grudnia 1976 r. o ubezpieczeniu społecznym osób prowadzących działalność gospodarczą oraz ich rodzin (tekst jedn.: Dz. U. z 1989 r. Nr 46, poz. 250 z późn. zm.)
- ustawa o u.s.r. – ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1403 z późn. zm.)
- ustawa o w.e. – ustawa z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych (Dz. U. poz. 1717)
- ustawa o z.e.f. – ustawa z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 667 z późn. zm.)
- ustawa o z.e.g. – ustawa z dnia 1 lutego 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (tekst jedn.: Dz. U. z 1995 r. Nr 30, poz. 154 z późn. zm.)
- ustawa o z.e.p. – ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 z późn. zm.)
- ustawa o z.e.ż.z. – ustawa z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 666 z późn. zm.)

- ustawa o z.i.w.w. – ustawa z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 101, poz. 648 z późn. zm.)
- ustawa o z.n.u. – ustawa z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. Nr 100, poz. 461)
- ustawa o zaopatrzeniu wypadkowym – ustawa z dnia 30 października 2002 r. o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 737)
- ustawa o zasiłkach r.p.w. – ustawa z dnia 1 grudnia 1994 r. o zasiłkach rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych (tekst jedn.: Dz. U. z 1998 r. Nr 102, poz. 651 z późn. zm.)
- ustawa o zatrud. – ustawa z dnia 29 grudnia 1989 r. o zatrudnieniu (Dz. U. Nr 75, poz. 446 z późn. zm.)
- ustawa restrukturyzacyjna z 1998 r. – ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (Dz. U. Nr 162, poz. 1112 z późn. zm.)
- ustawa restrukturyzacyjna z 2003 r. – ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o restrukturyzacji górnictwa węgla kamiennego w latach 2003–2006 (Dz. U. Nr 210, poz. 2037 z późn. zm.)
- ustawa rewaloryzacyjna – ustawa z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 z późn. zm.)
- ustawa wypadkowa – ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2009 r. Nr 167, poz. 1322 z późn. zm.)
- ustawa zasiłkowa – ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 159)

Periodyki

Apel. – Lub.	– Apelacja. Sąd Apelacyjny w Lublinie
Apel. – W-wa	– Apelacja. Sąd Apelacyjny w Warszawie
Biul. SAKa	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Katowicach
Biul. SN	– Biuletyn Biura Orzecznictwa Sądu Najwyższego
Dz. U.	– Dziennik Ustaw
Dz. Urz. UE	– Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
Dz. Urz. WE	– Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
GP	– Gazeta Prawna
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
GSP-PO	– Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
Mon. Prawn.	– Monitor Prawniczy
M.P.	– Monitor Polski
MPP	– Monitor Prawa Pracy
ONSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	– Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSAŁ	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi
OSASz	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
OSAW	– Orzecznictwo Apelacji Wrocławskiej. Biuletyn Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego
OSNAPiUS	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCAPiUS	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNPUSiSP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich

OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, seria A
PiP	– Państwo i Prawo
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
POSAG	– Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PP	– Prawo Pracy
PPiA	– Przegląd Prawa i Administracji
PPiPS	– Prawo Pracy i Prawo Socjalne
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prz. Sejm.	– Przegląd Sejmowy
PS	– Przegląd Sądowy
PUS	– Przegląd Ubezpieczeń Społecznych
PUSiG	– Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych
PUSiZ	– Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Zdrowotnych
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
Rzeczp.	– Rzeczpospolita
SP	– Służba Pracownicza
ZZZS	– Z zagadnień zabezpieczenia społecznego

Inne

ABW	– Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AW	– Agencja Wywiadu
BOR	– Biuro Ochrony Rządu
CBA	– Centralne Biuro Antykorupcyjne
ETPCz	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
FEP	– Fundusz Emerytur Pomostowych
FP	– Fundusz Pracy

---

funkcjonariusze	– funkcjonariusze Policji, ABW, AW, UOP, CBA, SKW, SWW, SG, SW, PSP i BOR
FUS	– Fundusz Ubezpieczeń Społecznych
GUS	– Główny Urząd Statystyczny
IPN	– Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
KRUS	– Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
LEX	– System Informacji Prawnej LEX
MO	– Milicja Obywatelska
MOP	– Międzynarodowa Organizacja Pracy
MPiPS	– Minister/Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
OEK	– okresowa emerytura kapitałowa
OFE	– otwarte fundusze emerytalne
OHP	– Ochotnicze Hufce Pracy
osoby w stosunku służby	– żołnierze i funkcjonariusze
PIP	– Państwowa Inspekcja Pracy
PIS	– Państwowa Inspekcja Sanitarna
PSP	– Państwowa Straż Pożarna
RM	– Rada Ministrów
RP	– Rzeczpospolita Polska
RPO	– Rzecznik Praw Obywatelskich
SA	– sąd apelacyjny
SC	– Służba Celna
SG	– Straż Graniczna
SKW	– Służba Kontrwywiadu Wojskowego
SN	– Sąd Najwyższy
SW	– Służba Więzienna
SWW	– Służba Wywiadu Wojskowego
ŚDTŻ	– średnie dalsze trwanie życia
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (od 2009 r.)
TSWE	– Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich

TUS	– Trybunał Ubezpieczeń Społecznych
UE	– Unia Europejska
UOP	– Urząd Ochrony Państwa
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny
WWPW	– wskaźnik wysokości podstawy wymiaru
ZUS	– Zakład Ubezpieczeń Społecznych
żołnierze	– żołnierze zawodowi

PRZEDMOWA

Oddajemy do rąk Czytelników książkę stanowiącą kompleksowe opracowanie materii ubezpieczeń emerytalnego i rentowych. Zatem oprócz komentarza do ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ocenie poddano także przepisy dwóch innych ustaw: o emeryturach pomostowych i emeryturach kapitałowych. Wraz z poszerzeniem zakresu przedmiotowego komentarza zwiększyła się także liczba osób, które uczestniczyły w jego powstawaniu. Do współautorów dołączył prof. UG dr hab. Marcin Zieleniecki, który opracował komentarz do ustawy o emeryturach pomostowych.

Okres ponad czterech lat, które upłynęły od ukazania się ostatniego wydania komentarza, spowodował, że niezbędne stało się wprowadzenie wielu nowych wątków i dokonanie licznych zmian w dotychczasowej treści komentarza do ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Wynikało to nie tylko z nowelizacji tego aktu prawnego (czasami o bardzo poważnym ciężarze gatunkowym, jak w przypadku ustawy dotyczącej stopniowego podwyższania i zrównywania wieku emerytalnego czy też ustawy określającej zasady wypłat emerytur ze środków zgromadzonych w OFE), lecz także wpływu orzecznictwa Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego na stosowanie i wykładnię norm tej ustawy (jak np. w dziedzinie podwyższania i zrównywania wieku emerytalnego, zawieszalności prawa do emerytury czy też ponownego ustalania prawa do świadczeń). Jeżeli do tego dodamy jeszcze, sporządzone po raz pierwszy, komentarze do ustawy o emeryturach pomostowych i ustawy o emeryturach kapitałowych, to uprawnione wydaje się stwierdzenie o nowej jakości obecnego opracowania. Stąd też książka ukazuje się jako wydanie pierwsze.

Jakkolwiek między poszczególnymi autorami brak zasadniczych różnic w poglądach, to jednak niniejsze opracowanie ma charakter pracy zbiorowej, a nie wspólnej. Każdy z autorów prezentuje więc własny punkt widzenia na dane zagadnienia prawne niezależnie od tego, że w niektórych sprawach stanowisko było uzgadniane w szerszym gronie.

Pełniejszy obraz stosowania przepisów komentowanych ustaw uzyskano wykorzystując również, poza orzecznictwem sądowym i piśmiennictwem, wytyczne Centrali ZUS.

Opole, maj 2014 r.

Kamil Antonów

PODSTAWOWA LITERATURA Z ZAKRESU PRAWA UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

Podręczniki

- Antonów K., Baran K.W. (red.), Ćwiertniak M.B., Dörre-Nowak D., Walczak K., *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2013
- Jędrasik-Jankowska I., *Ubezpieczenie społeczne (chorobowe, rentowe i emerytalne). Zarys części ogólnej*, Warszawa 1987
- Jędrasik-Jankowska I., *Prawo do emerytury i rent z ubezpieczenia społecznego*, Warszawa 1992
- Jędrasik-Jankowska I., *Ubezpieczenie emerytalne. Trzy filary*, Warszawa 2001
- Jędrasik-Jankowska I., *Ubezpieczenie społeczne. Część ogólna*, t. 1, Warszawa 2003
- Jędrasik-Jankowska I., *Ubezpieczenia społeczne. Ubezpieczenie rentowe. Ubezpieczenie emerytalne*, t. 2, Warszawa 2003
- Jędrasik-Jankowska I., *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, Warszawa 2013
- Jończyk J., *Prawo zabezpieczenia społecznego*, Kraków 2006
- Liszczy T., *Ubezpieczenie społeczne i zaopatrzenie społeczne*, Kraków 1997
- Muszalski W., *Ubezpieczenia społeczne. Zarys ogólny*, cz. I, Warszawa 1984
- Muszalski W., *Ubezpieczenia społeczne. Zarys ogólny*, cz. II, Warszawa 1984
- Muszalski W., *Wprowadzenie do nauki ubezpieczenia społecznego*, Warszawa 1988
- Muszalski W., *Prawo socjalne*, Warszawa 2010
- Muszalski W., *Ubezpieczenie społeczne. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2004
- Szpor G. (red.), *System ubezpieczeń społecznych. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 2013

- Szubert W., *Ubezpieczenie społeczne. Zarys systemu*, Warszawa 1987
Zieliński T., *Ubezpieczenia społeczne pracowników. Zarys systemu prawnego – część ogólna*, Warszawa–Kraków 1994

Komentarze

- Antonów K. (red.), Bartnicki M., Suchacki B., *Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Komentarz*, Warszawa 2009
Chróścicki A., *Ustawa o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych. Komentarz*, Warszawa 2010
Frankowska L., Modliński E., *Ustawa o ubezpieczeniu społecznym. Tekst z wyjaśnieniami*, Kraków 1933
Gersdorf M., Gudowska B. (red.), *Społeczne ubezpieczenia wypadkowe i chorobowe. Komentarz*, Warszawa 2012
Gudowska B., Strusińska-Żukowska J. (red.), *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, Warszawa 2011
Gudowska B., Ślęzak K. (red.), *Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Emerytury pomostowe. Komentarz*, Warszawa 2013
Jędrasik-Jankowska I., Jankowska K., *Prawo do emerytury. Komentarz do ustaw z orzecznictwem*, Warszawa 2011
Lach D.E., Samol S., Ślęzak K., *Ustawa o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Komentarz*, Warszawa 2010
Rzetecka-Gil A., *Ustawa o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Komentarz*, Warszawa 2009
Ślęzak K., *Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego. Komentarz*, Warszawa 2012
Wantoch-Rekowski J. (red.), *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, Toruń–Warszawa 2007

Monografie

- Antonów K., *Prawo do emerytury*, Kraków 2003
Antonów K., *Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych. Pojęcie oraz właściwości postępowania przedsądowych i ochrony cywilnosądowej*, Warszawa 2011
Babińska R., *Wzruszalność prawomocnych decyzji rentowych*, Warszawa 2007

- Babińska-Górecka R., *Skutki prawne orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w dziedzinie ubezpieczenia społecznego*, Warszawa 2014
- Bińczycka-Majewska T., *Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego w Unii Europejskiej*, Kraków 1999
- Cholewa-Klimek M., *Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2010
- Czajka Z., *Systemy emerytalne w Niemczech i w Wielkiej Brytanii wobec nowych wyzwań*, Łódź 2003
- Dzienisiuk D., *Zabezpieczenie społeczne w Unii Europejskiej – koordynacja świadczeń*, Warszawa 2004
- Gajda-Durlik M., *Postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych*, Przemysł 2005
- Góra M., *System emerytalny*, Warszawa 2003
- Jędrasik-Jankowska I., *Wypadek w drodze do pracy lub z pracy*, Warszawa 1972
- Jędrasik-Jankowska I., *Emerytura i inne świadczenia związane z wiekiem*, Warszawa 2007
- Kalina-Prasznic U., *Spoleczne zabezpieczenie emerytalne pracowników – między prawem a rynkiem*, Warszawa 2012
- Klimas M., *Postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2013
- Koczur W., *Restytucja zdolności do pracy w polskim powszechnym systemie ubezpieczeń społecznych*, Katowice 2010
- Kolasiński K., *Pojęcie i charakter prawny zawieszenia prawa do emerytury*, Toruń 1971
- Kolasiński K., *Charakter prawny sporów z zakresu ubezpieczenia społecznego*, Toruń 1974
- Kolasiński K., *Rozstrzyganie sporów o świadczenia z ubezpieczenia społecznego*, Warszawa 1978
- Kolasiński K., *Rozpoznawanie spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 1989
- Kolasiński K., *Modele i funkcje ubezpieczeń społecznych*, Toruń 1990
- Kołodziejczyk K., *Systemy emerytalne w Ameryce Łacińskiej. Od repartycji do kapitalizacji*, Poznań 2004
- Kołosowska B., *Skutki finansowe reformy systemu emerytalnego w Polsce*, Toruń 2004
- Krzeczkowski K., *Idee przewodnie ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 1936

- Maciejko W., *Zwrot nienależnie pobranych świadczeń z zabezpieczenia społecznego*, Przemysł–Rzeszów 2011
- Major T. (red.), Pawłowska B., *Ubezpieczenia społeczne migrujących pracowników oraz osób prowadzących działalność gospodarczą*, Warszawa 2004
- Modliński E., *Sądy ubezpieczeń społecznych jako szczególne sądy administracyjne*, Warszawa 1946
- Modliński E., *Podstawowe zagadnienia prawne ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 1968
- Pacud R., *Oczekiwanie prawne na emeryturę dożywotnią (ekspektatywa)*, Bydgoszcz–Katowice 2006
- Pacud R., *Stosunki prawne ubezpieczenia emerytalnego*, Warszawa 2011
- Piotrowski J., *Zabezpieczenie społeczne. Problematyka i metody*, Warszawa 1966
- Plażek S., *Przedawnienie i terminy zawite w prawie ubezpieczeń społecznych*, Kraków 1990
- Pogonowski M., *Postępowanie dowodowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych prowadzone przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych*, Warszawa 2006
- Prasznic U., *Finansowanie ubezpieczenia społecznego pracowników*, Wrocław 1990
- Sierocka I., *Pracownicze programy emerytalne*, Białystok 2010
- Sowiński T., *Finanse ubezpieczeń emerytalnych*, Warszawa 2009
- Ślebzak K., *Ochrona emerytalnych praw nabytych*, Warszawa 2009
- Świątkowski A.M., *Europejskie prawo socjalne. Europejskie prawo ubezpieczeń społecznych*, t. 3, Warszawa 2000
- Świątkowski A.M., *Międzynarodowe prawo pracy*, t. II, *Międzynarodowe prywatne prawo pracy*, Warszawa 2010
- Ubezpieczenie społeczne w umowach międzynarodowych – zbiór tekstów*, opr. W.J. Sobczak, Warszawa 1995
- Uścińska G., *Europejskie standardy zabezpieczenia społecznego a współczesne rozwiązania polskie*, Warszawa 2005
- Wantoch-Rekowski J., *Składki na ubezpieczenie emerytalne. Konstrukcja i charakter prawny*, Toruń 2005
- Wantoch-Rekowski J., *System ubezpieczeń społecznych a budżet państwa. Studium prawnofinansowe*, Warszawa 2014
- Witoszko W., *Jednorazowe odszkodowanie z ubezpieczenia wypadkowego*, Warszawa 2010

- Wypych-Żywicka A., *Renta rodzinna z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zagadnienia materialnoprawne*, Gdańsk 2006
- Zieleniecki M., *Emerytura pomostowa w nowym systemie emerytalnym*, Gdańsk 2011
- Żukowski M., *Wielostopniowe systemy zabezpieczenia emerytalnego w Unii Europejskiej i w Polsce. Między państwem a rynkiem*, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Zeszyty Naukowe – seria II, Prace habilitacyjne, z. 151, Poznań 1997

Prace zbiorowe

- Bielak E., Lewandowski H. (red.), *Granice liberalizacji prawa pracy. Problemy zabezpieczenia społecznego. Materiały z XIV Zjazdu Katedr (Zakładów) Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych*, Łódź 2003
- Bińczycka-Majewska T. (red.), *Konstrukcje prawa emerytalnego*, Kraków 2004
- Cudowski B., Iwulski J. (red.), *Z aktualnych zagadnień prawa pracy i zabezpieczenia społecznego. Księga Jubileuszowa Profesora Waleriana Sanetry*, Białystok 2013
- Ćwiertniak M.B. (red.), *Aktualne zagadnienia prawa pracy i polityki socjalnej (zbiór studiów)*, t. II, Sosnowiec 2013
- Dziesięć lat reformy emerytalnej w Polsce*, Kudowa-Zdrój 2009
- Ewolucja ubezpieczeń społecznych w okresie transformacji ustrojowej*, Bydgoszcz 2011
- Florek L. (red.), *Europejskie prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 1996
- Florek L., Pisarczyk Ł. (red.), *Współczesne problemy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. XVIII Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa, 26–28 maja 2011 r.*, Warszawa 2011
- Jackowiak Cz. (red.), *Rozwój ubezpieczeń społecznych w Polsce*, Wrocław 1991
- Jackowiak U. (red.), *Wybrane zagadnienia prawa pracy i ubezpieczeń społecznych*, GSP 2000, t. VI
- Jończyk J. (red.), *Prawne problemy inwalidztwa. Materiały III Kolokwium Ubezpieczenia Społecznego*, Wrocław 1986
- Jończyk J. (red.), *Koncepcje i problemy ubezpieczenia społecznego. Materiały IV Kolokwium Ubezpieczenia Społecznego*, Wrocław 1987

- Kubot Z., Kuczyński T. (red.), *Z zagadnień prawa pracy i prawa socjalnego. Księga jubileuszowa Profesora Herberta Szurgacza*, Warszawa 2011
- Matey-Tyrowicz M., Nawacki L., Wagner B. (red.), *Prawo pracy a wyzwania XXI-go wieku. Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Zielińskiego*, Warszawa 2002
- Maydell von. B., Zieliński T. (red.), *Ład społeczny w Polsce i Niemczech na tle jednoczącej się Europy. Księga pamiątkowa poświęcona Czesławowi Jackowiakowi*, Warszawa 1999
- Mitrus L. (red.), *Liber Amicorum prof. dr habil. Andrzej Marian Świątkowski*, Studia z zakresu prawa pracy i polityki społecznej, Kraków 2009
- Niedbała Z. (red.), *Księga pamiątkowa w piątą rocznicę śmierci Profesora Andrzeja Kijowskiego*, Warszawa 2010
- Niedbała Z., Skąpski M. (red.), *Problemy zatrudnienia we współczesnym ustroju pracy. Księga jubileuszowa na 55-lecie pracy naukowej i dydaktycznej Profesora Włodzimierza Piotrowskiego*, Poznań 2009
- Pacud R. (red.), *Prawne mechanizmy przekazywania środków OFE. Oceny konstytucyjno-prawne*, Kraków 2013
- Patulski A., Walczak K. (red.), *Jedność w różnorodności. Studia z zakresu prawa pracy, zabezpieczenia społecznego i polityki społecznej. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Muszalskiemu*, Warszawa 2009
- Pierzchalska M. (red.), *Reforma systemu emerytalnego. Założenia, realizacja ustawowa, wdrażanie w życie*, Radom 1999
- Prawo pracy u progu XXI wieku. Stare problemy i wyzwania współczesności. Materiały z XIII Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Prawa Pracy*, Białystok 2001
- Problemy emerytur, rent i opieki zdrowotnej. Materiały IV Konferencji Polskiego Stowarzyszenia Ubezpieczenia Społecznego*, Warszawa–Wrocław 1992
- Problemy kodyfikacji prawa pracy. Wybrane zagadnienia zabezpieczenia społecznego. Referaty na XVI Zjazd Katedr oraz Zakładów Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych*, Gdańsk, 19–21 września 2007 r., Gdańsk 2007
- Problemy ubezpieczenia emerytalno-rentowego. I Krajowa Konferencja Polskiego Stowarzyszenia Ubezpieczenia Społecznego*, Poznań 1987
- Problemy ubezpieczenia społecznego*, Wrocław 1988
- Problemy ubezpieczeń społecznych w 70-lecie istnienia Zakładu Ubezpieczeń Społecznych*, Wrocław 2004
- Procedury w ubezpieczeniach emerytalnym i rentowym*, Gniezno 2008

- Rola prawa pracy i ubezpieczeń społecznych w przeciwdziałaniu bezrobociu*, Gdańsk, seminarium 2005
- Rycak M.B., Wratny J. (red.), *Prawo pracy w świetle integracji europejskiej. Księga jubileuszowa Profesor Marii Matey-Tyrowicz*, Warszawa 2011
- Ryzyko niezdolności do pracy w zabezpieczeniu społecznym*, Gdańsk 2006
- Ryzyko starości – problemy zabezpieczenia*, Kraków 2007
- Seweryński M., Stelina J. (red.), *Wolność i sprawiedliwość w zatrudnieniu. Księga pamiątkowa poświęcona Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej Profesorowi Lechowi Kaczyńskiemu*, Gdańsk 2012
- Sobczyk A. (red.), *Stosunki zatrudnienia w dziesięcioleciu społecznej gospodarki rynkowej. Księga pamiątkowa z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej Profesor Barbary Wagner*, Warszawa 2010
- Stelina J. (red.), *Wybrane zagadnienia prawa pracy i prawa socjalnego*, GSP 2013, t. XXX
- Stelina J., Wypych-Żywicka A. (red.), *Człowiek, obywatel, pracownik. Studia z zakresu prawa. Księga jubileuszowa poświęcona profesor Urszuli Jackowiak*, GSP 2007, t. XVII
- Szurgacz H. (red.), *Europejskie prawo pracy i prawo socjalne a prawo polskie*, Wrocław 1998
- Szurgacz H. (red.), *Konstytucyjne problemy prawa pracy i zabezpieczenia społecznego. Referaty na XV Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, Wrocław, 1–2 czerwca 2005 r.*, Wrocław 2005
- Szurgacz H. (red.), *Z aktualnych problemów prawa pracy i prawa socjalnego*, Prawo CCCVII, Wrocław 2009
- Świątkowski A.M. (red.), *Ochrona praw człowieka w świetle przepisów prawa pracy i zabezpieczenia społecznego. Referaty i wystąpienia zgłoszone na XVII Zjazd Katedr/Zakładów Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, Kraków, 7–9 maja 2009 r.*, Warszawa 2009
- Ubezpieczenia chorobowe*, Iwonicz-Zdrój 2010
- Ubezpieczenie społeczne – dawniej i dziś. W 80-lecie uchwalenia ustawy o ubezpieczeniu społecznym*, Wrocław 2013
- Ubezpieczenie społeczne dziś i jutro. Seminarium z okazji 70-lecia ubezpieczeń społecznych w Polsce*, Warszawa 1990
- Ubezpieczenie społeczne rodziny. Materiały II Kolokwium Ubezpieczenia Społecznego*, Wrocław 1985
- Wagner B. (red.), *Problemy prawa ubezpieczeń społecznych*, Kraków 1996
- Wiek emerytalny*, Kazimierz Dolny 2012

USTAWA

z dnia 17 grudnia 1998 r.

O EMERYTURACH I RENTACH Z FUNDUSZU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

(tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1440; zm.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1717,
poz. 1734; z 2014 r. poz. 496)

Dział I

PRZEPISY OGÓLNE

Rozdział 1

ZAKRES PODMIOTOWY I PRZEDMIOTOWY USTAWY

Literatura: K. Antonów, *Ewolucja systemu emerytalnego* (w:) *Ewolucja ubezpieczeń społecznych w okresie transformacji ustrojowej*, Bydgoszcz 2011; K. Antonów, *OFE – ubezpieczenie versus oszczędzanie* (w:) L. Florek, Ł. Pisarczyk (red.), *Współczesne problemy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. XVIII Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa, 26–28 maja 2011 r.*, Warszawa 2011; K. Antonów, K. W. Baran (red.), M. B. Ćwiertniak, D. Dörre-Nowak, K. Walczak, *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2013; T. Bińczycka-Majewska, *Międzynarodowe uwarunkowania polskiego systemu zabezpieczenia społecznego* (w:) M. Matey-Tyrowicz, L. Nawacki, B. Wagner (red.), *Prawo pracy a wyzwania XXI-go wieku. Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Zielińskiego*, Warszawa 2002; B. Gudowska, K. Ślebzak (red.), *Emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Emerytury pomostowe. Komentarz*, Warszawa 2013; J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2012; M. Jackowski, glosa, *Prz. Sejm.* 2011, nr 1; I. Jędrasik-Jankowska, *Pojęcia i konstrukcje prawne ubezpieczenia społecznego*, Warszawa 2012; I. Jędrasik-Jankowska, *Wymiar emerytury w polskim systemie ubezpieczenia społecznego* (w:) M. Pierzchalska (red.), *Reforma systemu emerytalnego. Założenia, realizacja ustawowa, wdrażanie w życie*, Radom 1999; J. Jończyk, *Prawo zabezpieczenia społecznego*, Kraków 2006; U. Kalina-Prasznic, *Metody finansowania świadczeń emerytalnych* (w:) *Ryzyko starości – problemy zabezpieczenia*, Kraków 2007; U. Kalina-Prasznic, *Społeczne zabezpieczenie emerytalne pracowników. Między*

prawem a rynkiem, Warszawa 2012; U. Kalina-Prasznic, *Uwagi na temat reformy ubezpieczenia społecznego pracowników*, PiZS 1999, nr 1; A. Malaka, *Ustawa scaleniowa – okoliczności jej uchwalenia i znaczenie dla rozwoju ubezpieczenia społecznego* (w:) *Ubezpieczenie społeczne – dawniej i dziś. W 80-lecie uchwalenia ustawy o ubezpieczeniu społecznym*, Wrocław 2013; A. Malaka, *Zabezpieczenie emerytalne służb mundurowych* (w:) *Ryzyko...*; E. Modliński, *Podstawowe zagadnienia prawne ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 1968; W. Muszalski, *Finansowanie i organizacja ubezpieczenia społecznego* (w:) U. Jackowiak (red.), *Wybrane zagadnienia prawa pracy i ubezpieczeń społecznych*, GSP 2000, t. VI; J. Orczyk, M. Żukowski, *Formuła wymiaru emerytury – przesłanki i skutki na tle porównawczym* (w:) Cz. Jackowiak (red.), *Problemy ubezpieczenia emerytalno-rentowego*, Poznań 1987; P. Pabisiak-Karwowski, *Zmiany wojskowej ustawy emerytalnej*, SP 2004 nr 2; P. Pabisiak-Karwowski, *Ważna zmiana wojskowej ustawy emerytalnej*, SP 2005, nr 11; H. Pławucka, *Reforma emerytalna* (w:) U. Jackowiak (red.), *Wybrane...*; J. Piotrowski, *Zabezpieczenie społeczne. Problematyka i metody*, Warszawa 1966; Cz. Jackowiak (red.), *Rozwój ubezpieczeń społecznych w Polsce*, Wrocław 1991; W. Szubert, *O charakterze prawnym ubezpieczenia społecznego*, PiZS 1972, nr 3; W. Szubert, *Ubezpieczenie społeczne. Zarys systemu*, Warszawa 1987; H. Szurgacz, *Prawo socjalne w latach 1989–1999. Kilka uwag o kierunku rozwoju* (w:) M. Matey-Tyrowicz, L. Nawacki, B. Wagner, *Prawo pracy...*; K. Ślęzak, *Próba charakterystyki prawnej ubezpieczenia społecznego pracowników*, PiP 2001, z. 12; K. Ślęzak, *Zasada solidarności w społecznym ubezpieczeniu emerytalnym* (w:) Z. Kubot, T. Kuczyński (red.), *Z zagadnień prawa pracy i prawa socjalnego. Księga jubileuszowa Profesora Herberta Szurgacza*, Warszawa 2011; A.M. Świątkowski, *Traktatowe i konstytucyjne zabezpieczenia zachowania uprawnień do nabytych świadczeń socjalnych*, ZZZS 2011, nr 3; B. Wagner, *Ewolucja regulacji prawnej ubezpieczeń społecznych* (w:) B. Wagner (red.), *Problemy prawa ubezpieczeń społecznych*, Kraków 1996; H.F. Zacher, *Rozwój zabezpieczenia społecznego w Europie* (w:) B. von Maydell, T. Zieliński (red.), *Ład społeczny w Polsce i Niemczech na tle jednoczącej się Europy. Księga pamiątkowa poświęcona Czesławowi Jackowiakowi*, Warszawa 1999; H.F. Zacher, *Uwagi o solidarności międzypokoleniowej* (w:) H. Szurgacz (red.), *Z aktualnych problemów prawa pracy i prawa socjalnego*, Prawo CCCVII, Wrocław 2009; M. Zieleniecki, *Zmiany w prawie rentowym* (w:) *Ewolucja...*; T. Zieliński, *Ubezpieczenia społeczne pracowników. Zarys systemu prawnego – część ogólna*, Warszawa–Kraków 1994; T. Zieliński, *Nowe emerytury – samoubezpieczenie na starość* (w:) T. Bińczycka-Majewska (red.), *Konstrukcje prawa emerytalnego*, Kraków 2004.

Art. 1. 1. Ustawa określa:

- 1) warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych;**
- 2) zasady ustalania wysokości świadczeń;**
- 3) zasady i tryb przyznawania oraz wypłaty świadczeń.**
  - 2. (*uchylony*).**
  - 3. (*uchylony*).**
  - 4. Warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych przysługujących z ubezpieczenia z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej oraz wysokość tych świadczeń określają odrębne przepisy.**

1. Ubezpieczenia emerytalne i rentowe w historii i systemie ubezpieczeń (zabezpieczeń) społecznych. Praktyczna realizacja idei ubezpieczeń społecznych została zapoczątkowana w latach 80. XIX wieku w Niemczech, kiedy to – za rządów kanclerza Otto von Bismarcka – uchwalono trzy akty prawne konstruujące socjalne ustawodawstwo ubezpieczeniowe: ubezpieczenie na wypadek choroby (1883 r.), ubezpieczenie od wypadków w zatrudnieniu (1884 r.) i ubezpieczenie rentowe na starość i na wypadek inwalidztwa (1889 r.). Tak zwany model bismarkowski wyznaczył podstawowe standardy nowożytnych ubezpieczeń społecznych, tj. przymusowość, składkowy sposób finansowania świadczeń oraz solidarność ubezpieczenia wyrażająca się odstąpieniem od zasady równowartości składki i świadczenia w rachunku indywidualnym na rzecz przyjęcia składki przeciętnej i rozłożenia ciężaru ryzyka na szeroką wspólnotę, w ramach której dokonuje się wyrównania dochodów w kierunku osób mających mniejszą zdolność do ponoszenia kosztu ubezpieczenia, a bardziej narażonych na zajście ryzyka ubezpieczeniowego. W tym właśnie przejawia się socjalny aspekt ubezpieczenia społecznego. Wzór niemiecki upowszechnił się w Europie kontynentalnej, zaś w Anglii i państwach skandynawskich istniały systemy zaopatrzeniowe finansowane ze środków publicznych.

Rozwój instytucji zabezpieczających ludzi przed ryzykami socjalnymi nastąpił po II wojnie światowej w związku z rozpowszechnieniem się idei powszechnego zabezpieczenia społecznego, która znalazła swój

wyraz zarówno w aktach prawnych Organizacji Narodów Zjednoczonych, tj. Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka uchwalonej w dniu 10 grudnia 1948 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ i Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z dnia 16 grudnia 1966 r. (ratyfikowanym przez Polskę w 1977 r., Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169), jak i w konwencjach Międzynarodowej Organizacji Pracy, zwłaszcza nr 102 z 1952 r. o minimalnych normach zabezpieczenia społecznego (ratyfikowanej przez Polskę w 2003 r., Dz. U. z 2005 r. Nr 93, poz. 775) i nr 128 z 1967 r. o świadczeniach w razie inwalidztwa, na wypadek starości oraz śmierci. Prawo do zabezpieczenia społecznego zostało także wyartykułowane w prawodawstwie Rady Europy, tj. w Europejskiej Karcie Społecznej sporządzonej w Turynie dnia 18 października 1961 r. (ratyfikowanej przez Polskę w 1997 r., Dz. U. z 1999 r. Nr 8, poz. 67, zrewidowanej w 1996 r.), Europejskim Kodeksie Zabezpieczenia Społecznego z dnia 16 kwietnia 1964 r. (zrewidowanym w 1990 r.) i Europejskiej Konwencji o Zabezpieczeniu Społecznym z dnia 14 grudnia 1972 r. Nie miały wpływ na ewolucję ubezpieczeń społecznych wywarł również tzw. Plan Beveridge'a z 1941 r., którego celem było stworzenie mechanizmów przeciwdziałających powstawaniu zjawiska niedostatku ogółu ludności. Ograniczanie źródeł niedostatku, wynikających m.in. ze ziszczania się zdarzeń losowych, upatrywano przede wszystkim w konstruowaniu systemu świadczeń gwarantowanych przez państwo, do czego najlepiej nadawały się systemy zaopatrzeniowe oparte na środkach budżetowych (szerzej zob. W. Szubert, *Ubezpieczenie...*, s. 9 i n.; T. Zieliński, *Ubezpieczenia...*, s. 33 i n.).

Kwestia zabezpieczenia społecznego jest również obecna w prawie UE (a wcześniej Wspólnot Europejskich), choć – zgodnie z zasadą subsydiarności – sprawy z tego zakresu (w tym kwestie emerytalno-rentowe) pozostają w kompetencji ustawodawczej państw członkowskich, zaś w prawie europejskim są uwzględniane (zob. komentarz do art. 8) w celu koordynacji krajowych porządków prawnych (zob. J. Jończyk, *Prawo...*, s. 35–36). Trudności z wypracowaniem wspólnego modelu zabezpieczenia społecznego wynikają z innych tradycji prawnych (systemy wywodzące się z tzw. modeli Bismarcka lub Beveridge'a) oraz uwarunkowań społeczno-gospodarczych członków UE (zob. A.M. Świątkowski, *Traktatowe...*,

Kamil Antonów – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Opolskiego, kierownik Zakładu Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego Wydziału Prawa i Administracji UO; autor wielu publikacji z zakresu prawa zabezpieczenia społecznego, poświęconych w szczególności teoretycznym zagadnieniom wyodrębnienia tej dyscypliny prawniczej, nowemu systemowi emerytalnemu oraz postępowaniom w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych; członek Polskiego Stowarzyszenia Ubezpieczenia Społecznego.

Marcin Bartnicki – radca prawny; w latach 1999–2004 pracownik Wydziału Obsługi Prawnej Oddziału ZUS w Opolu i pełnomocnik w postępowaniach odwoławczych przed sądami ubezpieczeń społecznych I i II instancji. Od czasu ukończenia aplikacji radcowskiej (2005 r.) świadczy obsługę prawną w organach samorządu terytorialnego oraz podmiotach gospodarczych. Prowadzi szkolenia z zakresu prawa ubezpieczeń społecznych dla aplikantów Okręgowej Izby Radców Prawnych w Opolu.

Bartosz Suchacki – radca prawny prowadzący kancelarię w Opolu; od 1999 r. zatrudniony w Wydziale Obsługi Prawnej Oddziału ZUS w Opolu, gdzie od 2004 r. pełni obowiązki Naczelnika Wydziału.

Marcin Zieleniecki – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor nadzwyczajny w Katedrze Prawa Pracy na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego oraz w Instytucie Ekonomicznym Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu; ekspert NSZZ „Solidarność”; członek Zarządu Głównego Polskiego Stowarzyszenia Ubezpieczenia Społecznego; członek Rady Ubezpieczonych przy Rzeczniku Ubezpieczonych; stypendysta Fundacji Thomasa Berbericha w Bonn (1997 r.) oraz Instytutu Maxa Plancka – Zagranicznego i Międzynarodowego Prawa Socjalnego w Monachium (1999 r.). Zakres jego zainteresowań naukowych obejmuje problematykę prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

■ Komentarz stanowi kompleksowe opracowanie problematyki emerytalno-rentowej (emerytury i renty z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, emerytury pomostowe, okresowe emerytury kapitałowe). W książce uwzględniono wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 maja 2014 r. w sprawie podwyższenia wieku emerytalnego oraz najnowsze (z lutego 2014 r.) zmiany prawa ubezpieczeń społecznych związane z określeniem zasad wypłat świadczeń ze środków zgromadzonych w Otwartych Funduszach Emerytalnych, które ukształtowały nowy porządek polskiego systemu emerytalnego. Widoczne jest to zwłaszcza w komentarzu do przepisów ustawy o emeryturach kapitałowych i art. 24–26c ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Szeroko wykorzystano rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe oraz ustosunkowano się do, wynikających z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, zmian w dziedzinie zawieszalności prawa do emerytury i ponownego ustalania prawa do świadczeń. Na szczególną uwagę zasługuje też obszerny komentarz do ustawy o emeryturach pomostowych.

■ Publikacja skierowana jest do sędziów, adwokatów, radców prawnych, pracowników organów rentowych, a także do teoretyków prawa. Może być również pomocna świadczeniobiorcom zainteresowanym prawami i obowiązkami w zakresie emerytur i rent.

ISBN 978-83-264-3205-7

9 788326 432057

Cena 199 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia.ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

9788326432057 M01P01